

Редакція:

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказом Міністерства праці та
соціальної політики України
від 21 серпня 2000 р. N 213

Зареєстровано

в Міністерстві юстиції України
15 листопада 2000 р. за N 823/5044

ПРАВИЛА

**безпеки під час проведення занять з допризовної підготовки в загальноосвітніх,
професійно-технічних навчальних закладах і вищих навчальних закладах першого та
другого рівнів акредитації**

1. ГАЛУЗЬ ЗАСТОСУВАННЯ

Правила безпеки під час проведення занять з допризовної підготовки в загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах і вищих навчальних закладах першого та другого рівнів акредитації (далі - Правила) поширюються на загальноосвітні, професійно-технічні навчальні заклади і вищі навчальні заклади першого та другого рівнів акредитації (далі - навчальні заклади), що належать до державної і комунальної власності.

Ці Правила встановлюють вимоги, що є обов'язковими для виконання керівниками навчальних закладів, начальниками оборонно-спортивних оздоровчих таборів (далі - ОСОТ), начальниками шкіл Товариства сприяння обороні України (далі - ТСОУ), викладачами допризовної підготовки (далі - викладач ДП).

Правила узгоджені з Міністерством освіти України, Міністерством оборони України, Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством охорони здоров'я України, ЦК профспілки працівників освіти і науки України.

З введенням у дію цих Правил уважати таким, що не застосовується на території України, НАОП 9.2.30-1.09-89 "Заходи безпеки під час проведення занять з

початкової військової підготовки в середніх загальноосвітніх школах і педагогічних училищах", затверджений Міністерством освіти СРСР у 1989 р.

2. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

2.1. Відповідно до [Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу"](#) допризовна підготовка є складовою частиною підготовки юнаків допризовного і призовного віку до строкової військової служби.

2.2. Допризовна підготовка включає прикладну фізичну, вогневу, медико-санітарну, психологічну підготовку та підготовку з цивільної оборони і проводиться викладачами допризовної підготовки в навчальних закладах: школах, гімназіях, ліцеях, а також у професійно-технічних навчальних закладах та вищих навчальних закладах першого та другого рівнів акредитації за програмами, що затверджує Міністерство освіти і науки України за погодженням з Міністерством оборони України.

2.3. Відповідно до Положення про організацію охорони праці та порядок розслідування нещасних випадків у навчально-виховних закладах, затвердженого [наказом Міносвіти України від 30.11.93 N 429](#), зареєстрованого в Мін'юсті 03.12.93 за N 178, до занять з допризовної підготовки допускаються учні (студенти), які пройшли медичний огляд і не мають протипоказань щодо стану здоров'я.

2.4. На посаду викладача ДП призначаються офіцери запасу, які мають вищу військову або педагогічну освіту, спроможні за віком і станом здоров'я проводити заняття, а також випускники вищих педагогічних навчальних закладів, які закінчили їх за спеціальністю викладача допризовної підготовки і фізичного виховання.

Навчання з використанням вогнепальної зброї проводять викладачі ДП, які мають дозвіл органу внутрішніх справ відповідно до Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів (далі - Інструкція), затвердженої [наказом МВС України від 21.08.98 N 622](#), зареєстрованої в Мін'юсті України 07.10.98 за N 637/3077 (зміни затверджені [наказом МВС України від 13.04.99 N 292](#), зареєстровані в Мін'юсті України 11.05.99 за N 297/3590).

2.5. Ураховуючи особливості курсу допризовної підготовки, у першу чергу його практичну спрямованість, на заняттях використовують учбову зброю, техніку, боєприпаси, технічні засоби навчання.

2.6. Відповідно до [Інструкції](#) вогнепальну зброю і бойові припаси для навчальних цілей (учбових стрільб) закладам видають Міністерство оборони України, військовий округ (оперативне командування), військкомати і комітети ТСОУ за наявності дозволу органів внутрішніх справ згідно з нормами, установленними Міністерством оборони України за погодженням з МВС України.

2.7. На заняттях зі зброєю необхідно перевіряти її справність, переконатись у відсутності гострих задирок, заклинь та інших причин травматизму учнів (студентів).

2.8. Військова форма викладачів ДП під час проведення занять обов'язкова.

2.9. Безпека учнів під час проведення занять з допризовної підготовки гарантується дотриманням вимог статутів Збройних Сил України, Курсу стрільб із стрілецької зброї, бойових машин та танків сухопутних військ (КССО, БМ, ТСВ-84), затверджених наказом Головнокомандувача сухопутних військ від 10.12.83 N 081 (далі - Курс стрільб), настанов.

3. ВИМОГИ ДО МІСЦЬ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ДОПРИЗОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

3.1. Вимоги до кабінету допризовної підготовки

3.1.1. Заняття з допризовної підготовки повинні проводитись в спеціально обладнаних кабінетах (далі - кабінет ДП).

3.1.2. Приміщення кабінету ДП, розміщення в ньому обладнання повинні відповідати вимогам [ДБН В 2.2.3-97 "Будинки та споруди навчальних закладів"](#), затвердженими Держкоммістобудування від 27.06.96 N 117, СНиП II-4-79 "Естественное и искусственное освещение", СНиП 2.01.01-85* "Противопожарные нормы".

3.1.3. Кабінет ДП має бути площею не менш як 2,4 м² на одного учня (студента), а висотою - не менш як 3,3 м згідно з вимогами [ДБН В 2.2.3-97 "Будинки та споруди навчальних закладів"](#).

3.1.4. Кабінет ДП обладнується двомісними учнівськими столами відповідно до ГОСТ 11015-93 "Столы ученические. Типы и функциональные размеры" та стільцями на кожного учня відповідно до ГОСТ 11016-93 "Стулья ученические. Типы и функциональные размеры", столом для викладача ДП і класною дошкою.

3.1.5. Учнівські столи доцільно розташовувати в три ряди, крайні не ближче 60 см від стіни, щоб учні (студенти) мали змогу за викликом приймати положення "струнко", виконувати повороти на місці, стройовим кроком виходити до дошки та виконувати інші стройові прийоми.

3.1.6. Параметри мікроклімату в кабінеті ДП повинні відповідати вимогам ДСанПіН 5.5.2.008-98 "Державні санітарні правила і норми устаткування, утримання загальноосвітніх навчально-виховних закладів та організації навчально-виховного процесу", затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 30.12.98 N 8.

3.1.7. Згідно зі СНиП II-4-79 "Естественное и искусственное освещение" світловий потік повинен падати зліва від учнів; найменша загальна штучна освітленість горизонтальних поверхонь на рівні 0,8 м від підлоги має бути не нижча за 150 лк при лампах розжарювання і 300 лк за умови люмінесцентних ламп із світло-жовтим спектром випромінювання.

3.1.8. Експлуатація електрообладнання кабінету ДП повинна відповідати вимогам ДНАОП 0.00-1.21-98 "Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів", затвердженого [наказом Держнаглядохоронпраці від 09.01.98 N 4](#), зареєстрованого в Мін'юсті 10.02.98 за N 93/2533.

3.1.9. У кабінеті ДП слід мати протипожежні засоби та в разі потреби користуватися ними згідно з НАПБ В.01.050-98/920 "Правила пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України", затвердженим [наказом Міністерства освіти України й ГУДПО МВС України від 30.09.98 N 348/70](#), зареєстрованим в Мін'юсті 17.12.98 за N 800/3240.

3.1.10. У кабінеті ДП необхідно мати аптечку з набором медикаментів і приладдя відповідно до додатка.

3.2. Вимоги до місць проведення занять з вогневої підготовки (тирів і стрільбищ)

3.2.1. Навчальне місце для виконання вправ із стрільби обладнується в тирах навчальних закладів.

3.2.2. Улаштування навчального тиру та його розміри встановлюються завданням на проектування у відповідності з навчальними вимогами згідно з [ДБН 2.2.3-97 "Будинки та споруди навчальних закладів"](#).

3.2.3. Улаштування навчальних тирів передбачається на ділянках або в будівлях загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до ДСанПін 5.5.2.008-98 "Державні санітарні правила і норми устаткування, утримання загальноосвітніх навчально-виховних закладів та організації навчально-виховного процесу".

3.2.4. Дозволяється розміщувати навчальні тирини в підземних поверхах відповідно до [ДБН 2.2.3-97 "Будинки та споруди навчальних закладів"](#). У цьому разі необхідно передбачити не менше двох евакуаційних виходів безпосередньо назовні та вихід на перший поверх через окремі сходи (не зв'язані з загальними).

3.2.5. У зоні ведення вогню визначаються вихідне положення і вогневий рубіж, виділені добре видимими лініями і покажчиками. На вогневому рубежі повинні бути підстилки для стрільців і упори (мішечки або валики з піском чи тирсою) для стрільби лежачи.

3.2.6. У приміщенні для занять зі стрільби обладнуються навчальні місця, розміщуються щити з описом заходів безпеки, умов виконання підготовчих вправ стрільб з малокаліберної гвинтівки.

3.2.7. Навчання учнів (студентів) навичкам стрільби з вогнепальної зброї бойовими патронами проводять відповідно до Курсу стрільб на стрільбищах і в тирах військових частин, військово-навчальних закладів. Там, де відсутні військові частини, стрільба проводиться на стрільбищах або в тирах, які належать організаціям ТСОУ, ОСОТ та спортивним організаціям. Відповідальність за організацію і проведення стрільб покладається на райвійськкомати.

3.2.8. У кожному тирі й на стрільбищі повинна бути аптечка або санітарна сумка для надання першої медичної допомоги.

3.3. Вимоги до місця для вивчення стрийових прийомів

3.3.1. Навчальне місце для вивчення стрийових прийомів (спеціальний майданчик) обладнується в межах території навчального закладу або ОСОТ і має бути рівним, з асфальтованим чи бетонним покриттям, на якому наноситься білою фарбою докладна розмітка.

3.3.2. Під час проведення занять узимку майданчик слід очищати від снігу та криги, а в разі потреби - посипати піском.

3.4. Вимоги до місць проведення занять з прикладної фізичної підготовки

3.4.1. Розташування спортивної бази та розміщення її спортивних приладів і обладнання проводиться відповідно до Правил безпеки під час проведення занять з фізичної культури і спорту в загальноосвітніх навчальних закладах, затверджених наказом Держнаглядохоронпраці від 27.12.99 N 249.

3.4.2. Під час проведення занять з фізичної культури і спорту як на уроках, так і в позаурочний час учні (студенти) користуються спеціальним спортивним одягом (спортивний костюм) та спортивним взуттям, що визначаються правилами проведення змагань з окремих видів спорту. Проводити заняття без спортивного взуття не дозволяється.

3.4.3. У спортивних спорудах слід мати аптечку (на відкритих спортивних майданчиках - переносну аптечку) з набором медикаментів, перев'язувальних засобів і приладдя відповідно до додатка.

3.4.4. Під час проведення змагань у навчальних закладах слід вживати заходів щодо забезпечення безпеки їх учасників відповідно до [постанови Кабінету Міністрів від 18.12.98 N 2025 "Про порядок підготовки спортивних споруд та інших спеціально відведених місць для проведення масових культурно-видовищних заходів"](#).

3.5. Вимоги до єдиної смуги перешкод

3.5.1. Перед проведенням занять з подолання перешкод слід перевірити справність всіх елементів єдиної смуги перешкод.

3.5.2. Під час проведення занять узимку єдину смугу перешкод потрібно очистити від снігу та криги, посипати піском місця відштовхування та приземлення.

3.5.3. Місця приземлення під час стрибків з високих перешкод слід перекопувати та засипати піском або тирсою.

4. ВИМОГИ ДО ОДЕРЖАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗБЕРІГАННЯ УЧБОВОЇ ЗБРОЇ І ТАБЕЛЬНОГО МАЙНА

4.1. Вимоги до обліку, зберігання учбової зброї, МК гвинтівок і боєприпасів установлюються [Інструкцією](#).

4.2. Вимоги розділу враховуються тільки в закладах, де з дозволу місцевих органів державної влади використовуються учбова зброя, боєприпаси тощо.

4.3. Не придатні для навчання зброя і МК гвинтівки підлягають списанню комісією, яку створює наказом керівник закладу відповідно до Інструкції.

4.4. Контроль за обліком і зберіганням учбової зброї, МК гвинтівок і боєприпасів здійснює викладач ДП один раз на місяць, керівник навчального закладу - один раз на три місяці. Результати перевірки заносяться до журналу контролю обліку і зберігання навчальної зброї і боєприпасів, МК гвинтівок і патронів до них.

5. ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ТА ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

5.1. Під час проведення занять з рукопашного бою викладач зобов'язаний:

стежити за дотриманням послідовності, темпу та амплітуди виконання вправ учнями як у підготовчій, так і в основній частині;

у разі виконання прийомів та дій з макетами ножів та пістолетів установлювати інтервали між учнями (студентами);

стежити за правильним виконанням прийомів страхування та самострахування;

стежити, щоб больові прийоми, удушення, викидання макетів ножів, викручування рук проводилися плавно, повільно, без зайвої сили та негайно припинялися при першому сигналі партнера;

удари рукою, ногою, ножом під час виконання рухів з партнером тільки позначати.

5.2. У разі метання гранат з місця слід розміщувати учнів (студентів) з інтервалами в два-три кроки, а в разі метання в русі (поток) під час подолання єдиної смуги перешкод установлювати дистанції та дотримуватись їх, що унеможливило попадання гранати в учня, який біжить попереду, або встановлювати ціль збоку від напрямку руху.

5.3. Перед початком занять з вивчення матеріальної частини зброї викладач ДП, перевіряючи її стан, має переконатися у відсутності ум'ятин на зовнішніх частинах, гострих задирок, тріщин, відколів на дерев'яних частинах, заклинь та інших несправностей, що можуть спричинити травматизм учнів (студентів). Зброя обов'язково підлягає перевірці на зарядженість.

5.4. Безпека під час проведення стрільб гарантується їх чіткою організацією, знаннями, дотриманням Курсу стрільб, правил безпеки, дисциплінованістю всіх, хто бере участь у стрільбі.

5.5. На кожному об'єкті, де проводиться стрільба, з урахуванням його особливостей і місцевих умов, згідно з ДНАОП 0.00-4.15-98 "Положення про розробку інструкцій з охорони праці", затвердженим [наказом Держнаглядохоронпраці від 29.01.98 N 9](#), зареєстрованим у Мін'юсті України 07.04.98 за N 226/2666, розробляється інструкція щодо заходів безпеки, яку повинен знати особовий склад взводу, що проводить

стрільбу. Відповідно до ДНАОП 0.00.-4.12.-99 "Типове положення про навчання з питань охорони праці", затвердженого [наказом Держнаглядохоронпраці від 17.02.99 N 27](#), зареєстрованого в Мін'юсті 21.04.99 за N 248/3541, особовий склад, не ознайомлений із заходами безпеки, до обслуговування і стрільби не допускається.

5.6. Для проведення кожної стрільби керівник навчального закладу видає письмовий наказ, у якому зазначає дату, час і місце стрільби; клас (групу, підгрупу) і кількість учнів (студентів), які залучаються до стрільби; кількість патронів (кульок), необхідних для стрільби; кількість і номери зброї, яка використовуватиметься під час стрільби; найменування вправи стрільби; прізвище керівника стрільби, а також засоби, що потрібні для надання першої медичної допомоги.

5.7. До стрільби допускаються учні, що склали заліки з правил безпеки, знають матеріальну частину зброї, можуть нею користуватися, виконувати команди та прийоми підготовки до стрільби, огляд зброї, мішеней, усунення несправностей, що виникли під час стрільби.

5.8. Не дозволяється стріляти бойовими і малокаліберними патронами, кульками з пневматичної гвинтівки в тирі або на стрільбищі, де не гарантована безпека стрільби, а також передовіряти керівництво стрільбою комусь з учнів.

5.9. Стрільба дозволяється тільки зі справної, приведеної до нормального бою зброї.

5.10. Заряджати зброю і стріляти дозволяється тільки за командою викладача на вогневому рубежі.

5.11. До і після стрільби необхідно оглядати зброю.

5.12. У тирі і на стрільбищі не дозволяється:

прицілюватися та спрямовувати зброю в різні боки і в тил, а також на людей і тварин, хоч би в якому стані перебувала зброя;

прицілюватися в мішені навіть з незарядженої зброї, якщо в розташуванні їх перебувають люди або тварини;

брати зброю, торкатися чи підходити до неї без команди.

5.13. Чистити зброю слід у спеціально відведених місцях під наглядом викладача ДП або керівника стрільбою.

5.14. Під час проведення занять з вогневої підготовки на місцевості пересування дозволяється тільки дорогами і в районах, які вказані керівником навчального закладу.

5.15. Про всі нещасні випадки, що сталися під час практичних занять з вогневої підготовки, потрібно негайно повідомити в найближчий медичний пункт, місцеві органи міліції та в органи освіти.

6. ОБОВ'ЯЗКИ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ

6.1. Відповідно до [Закону України "Про освіту"](#) і [Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу"](#) керівник навчального закладу несе відповідальність за організацію та стан допризовної підготовки, створення і вдосконалення навчально-матеріальної бази, зберігання учбової зброї, МК гвинтівок і патронів до них, а також:

виділяє приміщення, майданчики і місця для проведення практичних занять з допризовної підготовки;

організовує облік, зберігання, ремонт і списання учбової зброї, МК гвинтівок і патронів до них, засобів хімічного захисту відповідно до Інструкції, не рідше як один раз на три місяці особисто перевіряє стан цієї роботи;

особисто оглядає обладнання стрілецького тиру, перевіряє наявність документації;

затверджує графік роботи стрілецького тиру;

періодично перевіряє організацію проведення стрільб з учнями (студентами) та дотримання на заняттях заходів безпеки;

видає накази про кожну стрільбу, що має проводитись за Програмою з допризовної підготовки;

перед кожною стрільбою інструктує викладача ДП про дотримання заходів безпеки;

заслуховує доповіді викладача ДП про результати проведення стрільб та дотримання учнями заходів безпеки на заняттях;

затверджує акти про списання патронів після проведення кожної стрільби;

затверджує інструкцію про дотримання заходів безпеки в тирі та здійснює контроль за їх виконанням.

6.2. Відповідно до [Закону України "Про освіту"](#) і [Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу"](#) викладач допризовної підготовки:

несе особисту відповідальність за порядок і заходи безпеки під час стрільби;

організовує і проводить заняття з допризовної підготовки;

веде облік, зберігання і видає учбову зброю, МК гвинтівки і патрони до них, засоби хімічного захисту, не рідше як один раз на місяць перевіряє їх наявність і технічний стан;

вивчає з учнями (студентами) правила поведінки в тирі і заходи безпеки під час поводження зі зброєю, розробляє інструкцію про дотримання заходів безпеки в тирі;

готує навчальні місця та організовує на них заняття, матеріальне забезпечення стрільби;

перевіряє обладнання тиру, необхідне для безпечного проведення стрільб;

віддає розпорядження (команди) і контролює подачу сигналів;

особисто видає учням (студентам) патрони;

не допускає порушення умов виконання вправ стрільби;

стежить за виконанням вимог правил безпеки всіма учасниками стрільби;

зупиняє стрільбу в разі порушення вимог безпеки, а також у разі проникнення в зону стрільби сторонніх людей і тварин;

організовує збір стріляних гільз;

заповнює журнал обліку роботи тиру;

проводить розбір результатів стрільби з учнями (студентами);

перевіряє наявність та стан зброї і організовує її доставку до місця зберігання;

складає акт про використання патронів;

доповідає керівнику навчального закладу про результати стрільби.

6.3. Час, місце і порядок проведення стрільб визначає відповідний військовий комісаріат за погодженням начальників гарнізону та військово-навчального закладу, командира військової частини і до початку навчального року повідомляє про це органи освіти, органи місцевого самоврядування та керівника навчального закладу.

6.4. У разі проведення стрільб у тирах або на стрільбищах, які належать ОСОТ, організаціям ТСОУ та спортивним організаціям, керівництво стрільбою здійснюється офіцерами військових комісаріатів разом з працівниками ТСОУ.

6.5. Згідно з Курсом стрільб на допомогу керівникові призначаються черговий стрільбища (тиру), пости оточення, спостерігачі, медичний працівник.

6.6. Черговий тиру (стрільбища), пости оточення, спостерігачі призначаються з числа підготовлених учнів і підпорядковуються керівнику стрільби.

6.7. Обов'язки осіб, що відповідають за керівництво та обслуговування стрільби, визначаються Курсом стрільб.

6.8. Медичний працівник під час стрільби перебуває на стрільбищі в районі пунктів боєпостачання, а в тирі - неподалік від керівника стрільби.

6.9. У всіх осіб, що керують стрільбою і обслуговують її, повинна бути на лівому рукаві біла пов'язка. На ній має бути відповідний напис, наприклад "Керівник стрільби".

Додаток
до п. 3.1.10 Правил безпеки під час
проведення занять з допризовної
підготовки в загальноосвітніх,
професійно-технічних навчальних
закладах і вищих навчальних
закладах першого та другого рівнів
акредитації

ПЕРЕЛІК

медикаментів, перев'язувальних засобів і приладдя для аптечки кабінету допризовної підготовки

1. Бинт стерильний і нестерильний	- по 2 шт.
2. Серветки стерильні	- 2 уп.
3. Вата гігроскопічна	- 1 уп.
4. Спирт етиловий	- 50 мл.
5. Перманганат калію	- 15 - 20 г.
6. Розчин йоду спиртовий	- 1 фл.
7. Розчин брильянтової зелені спиртовий	- 1 фл.
8. Розчин аміаку 10 %-ний	- 1 фл.
9. Валідол	- 1 уп.
10. Вазелін борний	- 1 уп.
11. Розчин перекису водню 3 %-ний	- 50 мл.
12. Ножиці медичні	- 1 шт.
13. Пінцет	- 1 шт.
14. Клей БФ-6 (або лейкопластир)	- 25 мл. (3 пак.)
15. Джгут	- 1 шт.

Комплектування аптечки й складання інструкції з надання першої медичної допомоги здійснюють за узгодженням з персоналом медпункту навчального закладу.

Відповідальність за наявність медикаментів, перев'язувальних засобів, а також за належний стан аптечки покладається на вчителя фізичної культури.

Контроль за станом аптечки здійснює персонал медпункту навчального закладу.